

Naturskyddsföreningen

Ge oss kraft
att förändra
Pg.90 1909-2

Policy
Skogen

Innehåll

1. Naturskyddsföreningens övergripande budskap	1
2. Skogens värden	3
Skogen i världen	
Skogen i Sverige	
3. Lagstiftning och övriga styrmedel	6
4. Områdesskydd och återskapande av skogens värden	9
Områdesskydd i Sverige	9
Skydd och förvaltning av tropiska skogar	11
5. Skogsbruk	13
Hyggesfritt skogsbruk	13
Anpassning av trakthyggesbruket	14
Plantage- och intensivskogsbruk	15
<i>Plantager i tropikerna</i>	15
<i>Svenska plantager – intensivskogsbruk</i>	15
6. Skogen och klimatet	17
Skogen och skogsbruket påverkar klimatet	17
Klimatförändringarna påverkar skogen	18
REDD och världens skogar	19
7. Konsumtion	21
Papperskonsumtion ökar belastningen på klimatet	21
Palmolja	21
Ordlista	23

1. Naturskyddsföreningens övergripande budskap

Bevara biologisk mångfald Den biologiska mångfalden i skogen ska bevaras på ekosystemnivå, artnivå och genetisk nivå. Alla naturligt förekommande växt- och djurarter ska ges förutsättningar att fortleva under gynnsamma betingelser och i livskraftiga bestånd inom hela sina naturliga utbredningsområden.

Bevara vitala processer och kretslopp Skogen och skogsmarken är värdefulla resurser och ska när de nyttjas användas så att deras naturliga produktionsförmåga och regenerationsförmåga bibehålls och deras ekosystemtjänster inte långsiktigt skadas. Skogen får inte nyttjas så att produktionsförmåga, regenerationsförmåga eller ekosystemtjänster i andra ekosystem skadas.

Bevara skogens skönhet Skogens skönhetsvärden och andra sociala värden, inklusive dess värden för rekreation, kultur, religion, friluftsliv och undervisning, ska bevaras. Det är viktigt och hälsosamt för människan att få uppleva skönheten hos den naturliga skogen. Möjligheterna till detta ska bevaras och förstärkas.

Skapa en grön infrastruktur. En ekologiskt hållbar landskapsplanering och fysisk planering är nödvändiga inslag i ett framtida hållbart samhälle. Kunskapen om skogens alla värden och, inte minst, behovet av återskapande, måste ökas. Skogslandskapet måste rymma tillräckligt stora arealer av livsmiljöer av god kvalitet och spridningsvägar dem emellan. Det behövs kartläggning och planer över skyddsvärda områden på lokal, regional och nationell nivå. Detta gäller i hela Sverige och i såväl landsbygd som tätort.

Låt skogsnäringen bära sina miljökostnader Skogsbruket och skogsindustrin ska, som andra sektorer, bära sina egna miljökostnader. Bördan av miljökostnader som utarmning av flora och fauna, negativ klimatpåverkan eller förstörda rekreationsvärden ska inte läggas på andra parter i nutid eller framtid. Att, som idag, lägga huvudansvaret för detta på samhället är principiellt orimligt.

Klimatoptimera skogsbruket Skogen ska skyddas och brukas så att den, inom ramen för bevarande av biologisk mångfald och andra ekosystemtjänster i största möjliga utsträckning bidrar till begränsning av klimatförändringarna, genom skydd av tillräckligt stora områden som kolsänkor samt en hållbar produktion och konsumtion.

Minska belastningen av föroreningar Belastningen av luftföroreningar och andra föroreningar ska minskas till så att kritiska belastningsgränser för skogsekosystemen, beräknade utifrån försiktighetsprincipen, inte överskrids. Klimatpåverkande utsläpp måste reduceras starkt för att begränsa negativa konsekvenser för skogliga och andra ekosystem. På samma sätt måste skogsbrukets förorening av omgivningen, med försurande och gödande ämnen, minska snabbt.

Tillämpa försiktighetsprincipen Försiktighetsprincipen ska tillämpas vid bedömningar av skogsbrukets miljökonsekvenser och behovet av skydd och vård av skogsmiljön. Även vid osäkerhet om miljöhot ska åtgärder vidtas för att förhindra utarmning av skogens mångfald eller annan negativ miljöpåverkan.

Exportera inte systemfelen Svenska företag, konsulter och biståndsgivare verksamma inom andra länders skogsnäring har ett särskilt ansvar. Dessa ska inte utveckla eller medverka till verksamheter i andra länder som äventyrar hållbart nyttjande, skadar den biologiska mångfalden eller kränker urfolks rättigheter. Den svenska modellen för skogsbruk är långtifrån hållbar och därför inte någon förebild för andra länders nyttjande av skogen.

Respektera urfolks och lokalbefolkningars rättigheter Allt nyttjande av skogens resurser ska bedrivas med respekt för urfolks och lokalbefolkningars rättigheter, kultur och försörjningsmöjligheter. Skogsbruk och förädling av skogsprodukter ska ske så att lokal hållbar utveckling främjas.

Bedriv ett mångbruk av skogen Vid användning av skogen ska hänsyn tas till alla de nyttigheter skogen kan ge. Utöver produktion av virkesråvara och biobränsle är rekreation och turism, bär och svampplockning, renskötsel, skogsbete, fiske och jakt några viktiga, inhemska, exempel på ett mångsidigt brukande av skogen.

Använd skogsråvaran effektivt Trä är en förnybar resurs av stor betydelse för råvaruförsörjningen i ett hållbart, kretsloppsbaseerat samhälle. Den svenska skogen kan producera sågtimmer av hög kvalitet. Inom ramen för ett hållbart nyttjande och mångbruk ska därför en hög andel kvalitetstimmer eftersträvas.

Fördela resurserna Skogen är en gemensam, global tillgång, som i första hand bör användas för att tillgodose grundläggande behov. Skogen är viktig för att trygga försörjning för de fattiga i världen. Av dessa skäl måste konsumtionen av skogsprodukter, främst papper, i alla industrialiserade länder, inklusive Sverige, minskas kraftigt. Återanvändningen av trä och återvinningen av papper måste öka.

2. Skogens värden

Skogen är vårt största landekosystem och täcker numera ca 25 procent av jordens landyta. Innan människans exploatering genom jord- och skogsbruk började täckte skogarna uppemot 40 procent av landytan. Skogen rymmer tillsammans cirka 80 procent av jordens kända djur- och växtarter på land.

Skogsekosystemen står för en stor del av primärproduktionen på land och förser samhället med en lång rad ekosystemtjänster som luft- och vattenrening, temperaturutjämning och produktion av många råvaror. Världens skogar är också hem för hundratals miljoner människor, varav ca 60 miljoner tillhör något av skogens många urfolk. Skogen är en källa till rekreation, inspiration och välbefinnande för människor över hela jorden.

För Naturskyddsföreningen är det centralt att synen på skogen inte baseras på strikt ekonomiska beräkningar. De ekonomiska värdena är betydelsefulla att förstå, men får aldrig överskugga det faktum att skogen och dess biologiska mångfald har ett värde i sig, för människan och för sin egen skull.

Många av skogens ekosystemtjänster ingår inte i företagets eller samhällets ekonomiska kalkyler och modeller. Beräkningar har emellertid gjorts som visar att dess ekonomiska värden motsvarar mycket stora belopp. Den grundläggande ekosystemtjänsten, primärproduktion genom fotosyntes är grunden för allt liv. En stor del av primärproduktionen sker i skogen.

Andra centrala ekosystemtjänster i skogen är produktion av biologisk mångfald, som ger en värdefull variation som ökar skogens produktionsförmåga och ger ekosystemen ökad motståndskraft och återhämtningsförmåga vid förändringar (resiliens). Mångfalden har också ett stort estetiskt värde för många människor, även skönhetsupplevelsen ingår i ekosystemtjänsterna tillsammans med rekreations-, kulturella och religiösa värden. Dessa ges sällan ett ekonomiskt värde. Inte ens pollinering, som har ett tydligt ekonomiskt värde omfattande miljarder kronor varje år, brukar finnas med i kalkylerna över skogens värde trots att många pollinatörer är knutna till skogarna.

Skogens direkta ekonomiska betydelse kan knappast överskattas, ändå är skogens roll i klimatsystemet kanske det som har allra störst betydelse för framtiden. En betydande del av jordens kolförråd finns i skog och skogsmark och detta kan öka eller minska relativt snabbt beroende på produktionsformer och klimatförändringar. Kolförrådet per ytenhet är större i naturskogar än i produktionsskogar som regelbundet avverkas. Skogen har en direkt avgörande roll i det globala klimatsystemet. Men också det lokala klimatet påverkas i hög grad av skogen, som har stor betydelse för vattenbalansen i ett område.

Till de av skogens ekosystemtjänster som idag tillmäts ett värde i samhällsekonomin hör virkesråvara för massa, papper och träprodukter samt energiråvara. Den traditionella, folkliga användningen av skogen innefattar även matresursen: vilt, svamp, bär, fisk och indirekt genom skogsbete. Skogen är också en betydande medicinsk resurs vars fulla potential ännu bara anas. Från skogen kommer också råvaror till slöjd och hantverk, samt produkter som gummi, lönnsirap, kokos, näver och bark.

I många länder, inte minst i Syd, svarar lokalbefolkningens nyttjande av skogens olika resurser för en betydande andel av landets ekonomi, vilket kan vara ett viktigt bidrag till fattigdomsbekämpning. Man brukar säga att skogen är ”fattig mans tröja”. Dess värden är långt fler och större än enbart uttag av timmer. Ofta bidrar intakta skogar till lokalsamhällets försörjning genom bär, frukt, svamp, fibrer till kläder och bruksmaterial, medicinalväxter, vilt och fisk. Skogen erbjuder också arbetsmöjligheter inom skogsbruket

Skogen lockar till aktiviteter som utflykter, naturstudier och vildmarksäventyr. Skogen ger möjlighet till upplevelser av stillhet och tystnad. Jakt, fiske, svamp- och bärplockning samt orientering är fler exempel på friluftsliv som direkt eller indirekt förutsätter tillgång på skogar som uppfyller vissa kvalitetskrav. En majoritet av Sveriges befolkning, omkring 85 procent, bor i tätorter. Av dessa vistas tre av fyra i skogen varje vecka. Merparten av besöken sker i den tätortsnära skogen. Här finns den vardagliga rekreationen och det är också här de flesta upplever vilda växter och djur.

Barn behöver skog på nära håll och av god kvalitet. Forskning visar att barnens utemiljö har en stor betydelse för deras hälsa, inlärning och fysiska aktivitet. Barn som vistas mycket i naturen är ofta friskare, mindre stressade, har bättre motorik och en högre koncentrationsförmåga än andra barn.

Skogen i världen

Historiskt har skogarna haft en mycket större utbredning över jorden än idag. Före människans omvandling av landskapet fanns det omkring 6 miljarder hektar skog. Genom årtusendena har människans agerande successivt lett till landskapsomvandling och avskogning av stora områden. Idag har skogstäcket reducerats till cirka 3,3 miljarder hektar, cirka 25 procent av landarealen.

Stora delar av de tropiska skogarna har påverkats av människan sedan mycket lång tid tillbaka, även många av de områden vi uppfattar som orörda. Skogarna har förändrats av mänskliga aktiviteter som svedjebruk, jakt och spridning av frön. De tropiska regnskogarnas utbredning har minskat drastiskt och utgörs idag av utspridda, till stor del fragmenterade rester. För fem tusen år sedan utgjorde regnskogarna 12 procent av jordens landyta, idag mindre än 5 procent.

Också de tempererade skogarna har minskat drastiskt. Av den ursprungliga ädellövskogen i Centraleuropa bedöms endast cirka 0,2 procent finnas kvar idag.

De boreala skogarna, taigan, har i hög grad omvandlats till plantagelika produktions-skogar med en stor biologisk utarmning som följd. Denna omvandling har skett över hela Sverige. I Ryssland och Kanada finns ännu stora intakta skogsområden kvar, men de minskar i en snabb takt.

Skogen i Sverige

Den svenska skogen indelas i nemoral, boreonemoral och boreal skog. Nemoral skog finns i södra Sverige och domineras i naturligt tillstånd av ädla lövträd. Den boreonemorala skogen är naturligt en blandskog som täcker merparten av Götaland och Svealand, men andelen barrträd, särskilt gran, har numera ökat starkt p.g.a. skogsbruket. Störst areal har den boreala skogen som tar vid från den s.k. Norrlandsgränsen i höjd med Bergslagen. Denna domineras av gran och tall, men har i naturligt tillstånd ett betydande inslag av lövträd som björk, asp, rönn och sälg. Större delen av Sveriges skogar har under årtusenden formats av naturliga störningar som bränder, översvämningar och stormfällningar. Idag formas skogen istället främst av skogsbruket och av att de flesta naturliga störningar förhindras.

Skog har täckt större delen av landet sedan den senaste landisens avsmältning för cirka 10 000 år sedan. Tidigt använde människan skogen som byggmaterial, bränsle, till jakt och annan födoinsamling. Dessa ingrepp var måttliga jämfört med dagens storskaliga påverkan. Senare blev påverkan större genom jordbrukets utbredning – bördiga områden röjdes för att ge plats åt åker och äng. Husdjuren fick ofta ströva fritt i skogen för att finna bete. De flesta skogsområden i Sverige har någon gång betats av boskap.

Den naturliga skogen i Sverige bestod av allt från unga skogar, skapade efter t ex skogsbränder eller stormfällningar, till gamla skogar med stort innehåll av död ved i olika nedbrytningsstadier. Det normala var skogar där träden varierade kraftigt i både ålder och storlek. Före människans påverkan var landet till mellan 40 och 60 procent täckt av gammal naturskog, idag är motsvarande siffra endast några få procent.

Regionalt fanns stor påverkan på skogen redan för flera hundra år sedan, bland annat genom gruvhanteringen i Bergslagen och stora avverkningar i södra Sverige för skeppsbyggen m.m. I takt med industrialiseringen från mitten av 1800-talet började en storskalig påverkan av allt större delar av landets skogar, först till sågverken och senare för massa- och pappersindustrin. Den storskaliga omvandlingen av skogslandskapet, som vi nu ser följderna av, är ett resultat av trakthyggesbrukets införande och totala genomslag från ca 1950 och framåt samt industrins ständigt ökande krav på råvara.

3. Lagstiftning och övriga styrmedel

Globalt sett är olaglig avverkning ett av de främsta hoten mot skogarna, mot den biologiska mångfalden och mot lokalbefolkning och urfolk som är beroende av skogsresurser för sin överlevnad. Timmerförordningen, som antogs av EU 2010 syftar till att förhindra att illegalt avverkat trä förs in på EU:s marknad.

Skogsbruket i Sverige regleras av främst skogsvårdslagen. I portalparagrafen, men inte i övriga delar, väger produktions- och miljömål lika tungt. I lagen finns regler för bland annat avverkning, återbeskogning och övrig skötsel samt hänsyn till naturvård, kulturminnesvård och rennärning, men när det gäller naturvård saknas i mycket stor utsträckning sanktionsmöjligheter. Skogsvårdslagen är skriven med utgångspunkt från trakthyggesbruk som skötselsystem och med syfte att garantera virkesförsörjningen.

Skogsvårdslagens regler för naturhänsyn begränsas starkt av att myndigheterna enligt lagen inte får meddela föreskrifter som är så ingripande att ”pågående markanvändning avsevärt försvåras”.¹ Juridiskt sett är skogsbruk pågående markanvändning på all produktiv skogsmark, även i naturskogar och nyckelbiotoper. Begränsningen är även inskriven i grundlagen som garanterar markägaren ersättning om ”det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad på sådant sätt att pågående markanvändning inom berörd del av fastigheten avsevärt försvåras”.² Begreppet ”berörd del” ligger till grund för tolkningen att den eventuella inskränkningen räknas i proportion till t ex det avverkningsanmälda området, inte till hela fastigheten. Detta medför en relativt sett mer förmånlig behandling av dem som har stora markinnehav. Sammantaget innebär detta att de krav som myndigheterna kan ställa utan att betala ersättning är marginella. Skogsvårdslagen har även stora brister vad gäller hänsyn till skogens sociala värden. I tätortsnära skogar har även plan- och bygglagen stor betydelse och brister i denna möjliggör ofta destruktiv exploatering av värdefull närnatur.

Skogsmark kan skyddas som nationalpark, naturreservat eller biotopskydd, för vilka markägaren får ersättning med 125 procent av marknadsvärdet. De nämnda skyddsformerna regleras i miljöbalken och ersättningen regleras i expropriationslagen. Det finns också kompletterande sätt att skydda skog som t ex naturvårdsavtal.

EU:s naturvårdsdirektiv – art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet – ger ett skydd för vilda djur, växter och deras livsmiljöer. Begreppet gynnsam bevarandestatus är en central utgångspunkt. Delar av dessa direktiv är införlivade i svensk rätt genom bland annat artskyddsförordningen och skyddskraven ska gälla även för skogsbruket. Tyvärr råder stora brister i tillämpningen av kraven inom skogsbruket och det saknas i skogsvårdslagen bindande regler som uppfyller EU-direktivens krav på skydd av arter.

Den svenska skogspolitiken baseras på lagefterlevnad, statligt finansierat skydd och frivillighet. Lagefterlevnaden är kraftigt åsidosatt vad gäller naturhänsyn. En stor del av avverkningarna klarar inte lagnivån och sanktionsmöjligheterna vid bristande naturvårdshänsyn är otillräckliga. Frivilligheten innebär t ex att markägarna förmodas ta större hänsyn till miljön än vad lagen stadgar. Det innebär också att områdesskyddet

1 Skogsvårdslagen 30 §, tredje stycket.

2 Regeringsformen, 2 kap, 15 §.

förutsätts kompletteras med frivilliga avsättningar, något som också avspeglas i riksdagens miljömål Levande skogar. Frivilliga naturvårdsinsatser är givetvis mycket positiva. Svårigheter med frivilliga hänsyn och avsättningar uppstår om dessa ska ingå i de skydd som långsiktigt krävs för att uppnå samhällets gemensamma, fastställda mål för skogen, eftersom dokumentation, kvalitetssäkring och långsiktighet då måste säkerställas.

Naturskyddsföreningen anser att

1. Ändringar av grundlagen gällande äganderätt och ersättningsregler ska göras så att skogssektorn ska kunna åläggas ansvar för sin påverkan på miljön och den biologiska mångfalden.
2. En ny svensk lagstiftning för skogen ska tas fram och i första hand samlas under miljöbalken.
3. Effektiva sanktionsmöjligheter ska införas för brott mot hänsynsreglerna i skogsvårdslagen och tillsynen av efterlevnaden ska öka.
4. Lagstiftningen ska ändras så att alla nyckelbiotoper enligt Skogsstyrelsens definition och metodik undantas från alla åtgärder som inte främjar biologisk mångfald.
5. Lagstiftningen ska ändras så att skogar med höga värden för rekreation och friluftsliv undantas från åtgärder och exploatering som inte främjar dessa värden eller naturvärden.
6. Skogsvårdslagen och dess tillämpning ska anpassas efter EU:s naturvårdsdirektiv och artskyddsförordningen.
7. En markägare ska maximalt ersättas med marknadsvärdet vid bildande av naturreservat eller biotopskydd. Lagstiftningens begrepp pågående markanvändning ska tolkas som att gälla den typ av skogsbruk som tidigare bedrivits inom aktuell fastighet och ska relateras till hela fastighetsinnehavet. Ersättning ska utgå endast om pågående markanvändning försvåras i relation till hela fastighetsinnehavet.
8. Skogscertifiering kan vara ett komplement till lagstiftning förutsatt att certifieringen leder till större naturvårdshänsyn än lagens krav. Då måste kvaliteten på certifieringen säkerställas genom kontroll av oberoende tredje part, möjlighet till effektiva sanktioner vid regelbrott samt inbyggda incitament för ständig förbättring ur naturvårdssynpunkt av skogsbruksstandard och övriga regelverk för certifiering.
9. Ideella miljöorganisationer ska ges möjlighet att agera rättsligt och föra talan vid beslut enligt skogsvårdslagstiftningen samt på begäran få fortlöpande information om alla planerade avverkningar.
10. Forskning inom skog, skogsskötsel, naturvårdsbiologi m.m. ger en viktig grund för ett hållbart skogsbruk. Staten ska genom tillräckliga anslag vara garant för att forskning kan bedrivas oberoende av finansiering från intressenter inom näringen.

11. EU ska samordna tolkningen av timmerförordningen så att det inte finns möjlighet för vissa EU-nationer att undandra sig ansvar för att agera mot illegalt timmer genom en svag nationell tolkning. Det krävs tydliga regler och sanktioner för dem som bryter mot bestämmelserna.
12. All finansiering av skogsrelaterade utvecklings- och miljöinsatser i Syd ska följa internationella konventioner, särskilt de som rör miljö och mänskliga rättigheter.

4. Områdesskydd och återskapande av skogens värden

Ett av de största hoten mot biologisk mångfald globalt sett är förändrad markanvändning, främst avskogning, där exempelvis naturskog får ge plats åt plantager eller betesmark åt köttdjur. Trakthyggesbruk och ersättning av naturskog med ensartad industriskog utarmar också den biologiska mångfalden. Denna omvandling, som redan skett i största delen av vårt land och större delen av Europa, pågår nu på många håll i Syd där plantager täcker allt större områden. En liknande utveckling sker i den boreala skogen i Ryssland och Kanada.

Inom konventionen för biologisk mångfald finns ett gemensamt åtagande att till år 2020 bevara den biologiska mångfalden genom att skydda 17 procent av landarealen, med en god geografisk och ekologisk spridning (Nagoya-avtalet). Sveriges ambitionsnivå var 20 procent vilket är den siffra som Naturskyddsföreningen anser ska tillämpas, i vart fall på nationell nivå.

Skogsbruket är utan jämförelse den faktor som påverkar skogens biologiska mångfald mest i Sverige, sett till arealen. Men andra typer av exploatering kan också leda till negativ påverkan. Historiskt sett har jordbruket inneburit mycket stor påverkan, speciellt i södra delarna av landet, genom exempelvis omfattande utdikning. Andra former av exploatering som påverkar skogen är t ex byggnation av vägar, järnvägar, kraftledningar och gruvbrytning inklusive prospektering. Vindkraftsutbyggnad har på senare år tyvärr kommit i konflikt med skyddsvärda skogar i åtskilliga fall.

Områdesskydd i Sverige

Det är svårt att jämföra internationella uppgifter om skydd av skog. I många länder är stora områden ännu inte exploaterade av storskaligt skogsbruk men inte heller skyddade. I Sverige har nästan all naturskog ersatts av industriskog, dvs degraderade ekosystem som formats av trakthyggesbruket så att många djur och växter inte överlever. Endast 4 procent av den produktiva skogsmarken är skyddad som reservat eller liknande; den är dessutom ojämnt fördelad i landet. Nedanför fjällnära skog var mindre än 2 procent skyddad 2010. Samma år var över 1800 skogslevande växt- och djurarter upptagna på rödlistan över hotade och missgynnade arter. Därför behövs också stora insatser för återskapande av biologisk mångfald, vilket även innebär en aktiv naturvårdsskötsel av vissa skyddade områden.

Impediment, dvs icke produktiv skogsmark som myr och hållmarker, är miljöer där en mindre del av den biologiska mångfalden finns och där skogsbruk i vanlig mening sällan förekommer. Den biologiska mångfald som är knuten till produktiv skogsmark är därför mer hotad än impedimentens. Skydd av impediment räcker inte på långa vägar för att skydda hotad mångfald i produktiv skog.

I områden med liten andel naturskog kvar – som Sverige – behövs akuta åtgärder för att klara den biologiska mångfalden. Ett tidsbestämt stopp för avverkning av skog med höga naturvärden är avgörande för att klara den biologiska mångfalden och andra värden samt målen för skyddad skog som Sverige anslutit sig till Nagoya-avtalet.

En bidragande orsak till den biologiska utarmningen är dessutom den numera stora bristen på storskaliga, naturliga störningar som bränder och översvämningar. Den långa perioden av intensiv markanvändning i främst södra delen av landet har medfört att naturskog nästan helt saknas i dessa trakter. Artgrupper knutna till naturskogsartade löv- och ädellövskogsområden är därför särskilt utsatta. Men även t ex naturligt störda tallskogar har blivit alltmer sällsynta i brist på bränder. Skyddet och skötseln av trädbevuxna hagmarker med stor biologisk mångfald behöver kraftigt förbättras. Nuvarande EU-regler gällande trädthet för hagmarks- och betesstöd motverkar bevarande av biologisk mångfald. Vattenmiljöer i skogen i hela landet måste ges större vikt, både genom bättre skydd och aktivt återskapande av våtmarker.

Naturskyddsföreningen anser att

1. Den biologiska mångfalden i skogen ska bevaras på ekosystemnivå, artnivå och genetisk nivå. Alla naturligt förekommande växt- och djurarter ska ges förutsättningar att fortleva under gynnsamma betingelser och i livskraftiga bestånd inom hela sina naturliga utbredningsområden. Detta kräver skydd av biologiskt värdefulla områden och befintliga naturvärden samt återskapande av sådana där de utarmats.
2. Skog med höga naturvärden ska inte avverkas. Lagstiftning och ägardirektiv ska säkerställa detta på offentligt ägd produktiv skogsmark. Skogssektorn ska ansvara för att motsvarande åtgärder genomförs på privat produktiv skogsmark.
3. 20 procent av den produktiva skogsmarken nedanför den fjällnära naturvårdsgränsen, med god geografisk spridning och representation av alla skogsbiotoper, ska varaktigt skyddas. Detta inkluderar frivilligt skydd om det uppfyller kraven i punkt 7 nedan.
4. De statliga anslagen för skydd av skog ska ökas så att arealmålet om 20 procent uppnås senast 2020.
5. All skog ovanför den fjällnära naturvårdsgränsen ska i lag vara undantagen från skogsbruk.
6. Statliga incitament ska införas för privata, mindre markägare att skydda skog och bedriva och upprätthålla naturvårdsinriktad skötsel av skog.
7. Varje skogsägare ska uppmanas av samhället att skydda minst 10 procent av sin produktiva skogsmark genom exempelvis certifiering, utöver generell hänsyn och anpassningar av skogsbruket som t ex hyggesfritt skogsbruk. För att frivilliga avsättningar ska kunna ingå i det svenska målet för områdesskydd måste kvaliteten vara hög och känd. Avsättningarna ska vara långsiktiga och öppet registrerade hos myndighet eller annan fristående part.
8. Inom ramen för 20 procents varaktigt skydd behöver snabbt tillräcklig areal lövskog, ädellövskog och tallskog restaureras eller skapas för att ge möjligheter för de mest hotade arterna knutna till dessa skogstyper att överleva och sprida

- sig. Även skogar som idag har små naturvärden, men en utvecklingspotential, måste sparas.
9. Skyddsformer måste utvecklas och tillämpas för att skydda trädbärande biotoper som hyser rödlistade arter och naturvärden även utanför skogsmark.
  10. Lokalbefolkningen och urfolken ska ha medinflytande över skogar av betydelse för deras rekreation, jakt, näringsverksamhet etc. I Sverige gäller detta särskilt det samiska urfolkets rättigheter, kultur och försörjningsmöjligheter.
  11. Planer och policier ska utvecklas för skydd och skötsel av tätortsnära skog i alla län och kommuner. Trakthyggesbruk ska inte vara tillåtet i skogar med höga sociala värden. I tätortsnära områden ska en betydande del av skogen avsättas som reservat eller med annan långsiktig, legal skyddsform för att säkra behovet av rekreationsområden, goda undervisningsmiljöer m.m.
  12. Skog inom 300 meter från skolor, förskolor och äldreboenden bör undantas från åtgärder som inte främjar rekreationsvärden. I övriga tätortsnära skogar och andra skogar av betydelse för lokalbefolkning eller det rörliga friluftslivet ska en rekreationsinriktad skötsel bedrivas.

Skydd och förvaltning av tropiska skogar

I utvecklingsländer med tropiska skogar, där människor ofta är mer direkt beroende av skogen än i vårt land, är skogslagstiftning och förvaltningssystem ofta outvecklade. Många tropiska skogar utgör en viktig utkomst för lokalsamhället. För att uppnå ett långsiktigt skydd av områden är det viktigt att försörjningsmöjligheter tryggas för människor och att fattigdom bekämpas. Skydd bör i regel inte innebära uteslutande av mänskliga aktiviteter – men dessa ska ske på villkor som inte utarmar ekosystemtjänster eller biologisk mångfald. För att skydda och förvalta den biologiska mångfalden och åtgärda miljöproblemen behövs människor som känner ansvar och delaktighet, som kan organisera sig och påverka politiska beslut i ett samhälle som bygger på demokratiska principer. Respekt för mänskliga rättigheter och för urfolks särskilda rättigheter är nyckelord för ett framgångsrikt miljöarbete. Stärkta mark- och nyttjanderättigheter är ofta avgörande för hållbar förvaltning av skogsresurser. Om lokalsamhällen inte får möjlighet till inflytande blir ofta stödet för skydd och bevarande lågt, på grund av fattigdom och marginalisering av dem som lever närmast naturresurserna. FN-deklarationen om urfolkens rättigheter (UNDRIP) erkänner urfolkens rätt till självbestämmande vilket är en viktig aspekt avseende förvaltning och bevarande av tropiska skogar. Vem som har rätten att nyttja naturresurserna är även en fråga om demokratiska och mänskliga rättigheter.

Där exploatering redan lett till omfattande degradering av stora skogsområden höjs det relativa värdet i motsvarande grad hos de mindre, kvarvarande områdena. Dessa

underlättar anpassning till ett förändrat klimat och säkrar en rad ekosystemtjänster, t ex vatten och pollinering, som är avgörande för bland annat en hållbar jordbruksproduktion. Detta gör att även mindre områden, som exempelvis heliga platser, kan ha ett mycket stort värde såväl kulturellt som biologiskt.

Naturskyddsföreningen anser att

13. Skydd och bevarande av tropiska skogar är avgörande för att en stor del av världens biologiska mångfald ska bevaras för framtiden. Skyddet av markområden som beslutats inom konventionen för biologisk mångfald (Nagoya-avtalet) är ett viktigt minimimål som måste uppnås även i tropiska skogar till 2020.
14. Skyddsvärda skogar i Syd är ofta bebodda och vid skydd av skog måste lokalbefolkningens och urfolkens rättigheter respekteras. Lokalbefolkningen och urfolken ska ha medinflytande över förvaltningen av skogar av betydelse för deras rekreation, jakt, näringsverksamhet etc. Detta ska gälla över hela världen och för alla typer av skogar där viktiga värden finns. Urfolkens rättigheter ska respekteras i enlighet med FN-deklarationen (UNDRIP).
15. En rättighetsbaserad ansats i arbetet med att skydda och hållbart nyttja de tropiska skogarna är central för skydd av biologisk mångfald och fattigdomsbekämpning.

5. Skogsbruk

En lång rad åtgärder krävs för att skogsbruket världen över ska bli långsiktigt hållbart. Funktionella skogliga ekosystem med bibehållna ekosystemtjänster, biologisk mångfald och produktionsförmåga är avgörande för mänsklighetens framtid.

Hyggesfritt skogsbruk

Det skogsbruk vi har i dagens Sverige, trakthyggesbruket, är den utan jämförelse största orsaken till krisen för skogens biologiska mångfald. Skogsbruk baserat på kalhyggen har skapat brist på livsmiljöer för tusentals arter. Decenniers avverkningar har skapat hyggeslandskap och ensartade planteringar – stora områden som är biologiskt utarmade.

Trakthyggesbruket har också omfattande negativa konsekvenser för andra verksamheter som t ex matanskaffning, renskötsel och turism. För rekreation, friluftsliv och utbildning innebär avverkning av skogen ofta att verksamheten över huvud taget inte kan bedrivas under lång tid.

Ingen vet idag hur kalhyggen påverkar den framtida produktionen av skogens alla nyttigheter. Forskningen om produktionsmetoderna grundas i stor utsträckning på modeller och antaganden, bland annat på grund av den jämförelsevis långa omloppstiden. Hur systematisk kalavverkning av merparten av våra skogar under flera generationer kommer att påverka ekosystemen – och den framtida råvarubasen – kan ingen idag säga med säkerhet.

Hyggesfritt skogsbruk är ingen patentlösning för den biologiska mångfalden eller skogens andra värden, eftersom många arter inte klarar något skogsbruk alls. Hyggesfritt skogsbruk är ingen naturvårdsåtgärd, utan ett alternativ till trakthyggesbruk. Aktiva åtgärder för att skapa död ved, mycket gamla träd osv måste ingå även i ett hyggesfritt skogsbruk, som emellertid visats vara väsentligt bättre för många grupper av växter och djur.

Naturskyddsföreningen anser att

1. Skogsvårdslagstiftningen ska ändras så att hyggesfritt skogsbruk underlättas.
2. Arealen där hyggesfritt skogsbruk används ska omfatta omkring 30 procent av den produktiva skogsmarken i Sverige.
3. De arealer kontinuitetsskog som helt ska undantas från skogsbruk av naturvårdsskäl ska snarast identifieras och avgränsas.
4. Satsningen på forskning, utbildning och utveckling av alternativa skogsskötselssystem behöver utökas kraftigt.

Anpassning av trakthyggesbruket

Det finns mycket stora brister i hänsynen till biologiska naturvärden, vattenmiljöer och sociala värden inom dagens svenska skogsbruk. Skogsstyrelsens inventeringar dokumenterar fortlöpande omfattande problem. Andelen underkända avverkningar har dessutom ökat över tiden. Generell hänsyn tas inte i tillräcklig omfattning och lagens begränsningsregler försvårar avsevärt för myndigheterna att ställa krav på tillräckligt stor hänsyn. Dessutom avverkas ofta skogar med höga naturvärden som istället borde ha skyddats.

Stora områden har överavverkats och därigenom utarmats på naturvärden och förvandlats till landskap huvudsakligen bestående av ungskog och hyggen. För att klara de biologiska och sociala värdena i skogen, måste – utöver kraftfulla satsningar på områdeskydd och hyggesfritt skogsbruk – trakthyggesbruket naturanpassas radikalt. Stor hänsyn till regionala skillnader samt olikheter mellan skogstyper och andra förhållanden måste tas.

Naturskyddsföreningen anser att

5. Alla avverkningsanmälningar gällande skog som har höga biologiska eller sociala värden samt alla skogliga åtgärder som påverkar vattenmiljön negativt ska kontrolleras av en oberoende part. Kontrollen ska ske inom ramen för lagstiftning eller certifiering, i syfte att områden med höga värden inte avverkas.
6. Träd ska lämnas på alla hyggen utifrån forskningens rekommendationer om vad som behövs för den biologiska mångfalden.
7. All brukad skogsmark ska omfattas av en landskapsplanering där hänsyn tas till alla berörda intressen: biologiska, sociala samt andra näringar såsom turism. För områden där mindre markinnehav dominerar ska myndigheterna koordinera denna planering.
8. För att undvika fortsatt överavverkning ska andelen produktionsskog med träd under 20 år aldrig få överstiga 20 procent av ett ekologiskt landskap (gäller större markägare). Om så redan är fallet, stoppas vidare slutavverkningar till dess att åldersfördelningen nått ovanstående minimikrav.
9. Skogsnäringen och ansvarig myndighet ska säkerställa en hög kompetensnivå inom naturvård och rekreativ skötsel.
10. Främmande trädslag, stubbrytning, produktionshöjande gödsling, dikning och kemiska bekämpningsmedel ska som huvudregel förbjudas i miljöbalken.
11. Andra produktionshöjande metoder ska inte införas så länge det inte kan visas att den negativa påverkan på miljön är lika med eller mindre än de metoder som ersätts.
12. Nya skogsbilvägar ska tillåtas endast i undantagsfall.
13. Markberedning ska så långt som möjligt undvikas. Där det ändå förekommer ska det utföras med skonsamma metoder.

Plantage- och intensivskogsbruk

Stora skogsområden världen över har ersatts, och ersätts fortlöpande, med plantager. Genom korta omloppstider och metoder som kraftigt omvandlar ekosystemen blir plantagerna en omöjlig livsmiljö för de allra flesta av de naturligt förekommande djur- och växtarterna. Några typiska kriterier för skogsplantage är:

- plantering
- markberedning
- främmande trädslag eller provinienser
- gödsling
- kemiska bekämpningsmedel
- bevattning
- monokultur (ett enda trädslag) och likåldrighet
- skötsel som syftar till att behålla likformighet

Plantager i tropikerna

Plantager etableras världen över i en varierande omfattning, som landskapsomdanande monokulturer eller som mindre omfattande planteringar för att tillgodose lokalt timmerbehov. I de flesta fall används snabbväxande exoter, dvs. främmande trädslag, vilket ofta leder till problem som ökad vattenanvändning, utarmning av biologisk mångfald och ökad användning av bekämpningsmedel och gödsel. Massaindustrin i tropikerna medför en rad miljöproblem som vattenförorening, kemikaliespridning med mera.

I debatten om avskogning och återbeskogning används ofta termen ”planterad skog” om de gröna monokulturer som ersätter förlorad naturskog. FAO:s återkommande rapportering om världens skogar innebär att också plantager räknas in som återbeskogning. Detta är missledande då en plantage aldrig kan uppnå samma naturvärden som en naturskog och inte heller tillhandahålla naturskogens många olika ekosystemtjänster. Ur ett socialt och ekonomiskt perspektiv innebär också plantager en förlust av andra värden. Begreppet ”skog” enligt klimatkonventionens modell måste därför ändras så att plantager inte definieras som skog, eftersom statistiken för avskogning då blir felaktig.

Svenska plantager – intensivskogsbruk

Stora delar av de nutida produktionsskogarna i Sverige uppfyller flera av de ovan nämnda kriterierna för plantage. Även många områden som självföryngrats efter hygge kan ha liknande karaktär. Dessa bestånd kallas i regel inte plantage, även om de ofta ser ut som sådana, i synnerhet i ungskogsfasen. Men det är också missvisande att kalla dem ”skog” eftersom de i mycket hög grad skiljer sig från naturliga ekosystem vad gäller förekomst av arter, substrat och naturliga processer. En mer träffande term för dessa ”skogar” är industriskog.

För vissa andra ”skogar” i Sverige är det däremot helt korrekt att använda termen plantage, nämligen gran i nemoral zon (utanför artens naturliga utbredningsområde) samt contortatall. Dessa utgör sammanlagt omkring 4 procent av landets produktiva skogsmarksareal. Enbart Pinus contorta, som planterades i stor skala under 1960- och 1970-talen, omfattar drygt 2 procent av den produktiva skogsmarken.

S.k. intensivskogsbruk, med ännu lägre lagkrav på naturvårdshänsyn än i övrigt skogsbruk, diskuteras i syfte att kunna öka uttaget av skogsråvara, till biobränsle eller fiber till pappersmassa. Detta innebär en form av intensivt skötta plantager som reducerar den biologiska mångfalden till ett minimum. De metoder som är en förutsättning för intensivskogsbruk, i synnerhet ökad gödsling, leder till påverkan även på andra ekosystem än skogen. Sjöar, vattendrag och hav, främst Östersjön, skulle drabbas av ökad kvävetillförsel.

Naturskyddsföreningen anser att

14. Omvandlingen av skog till industriskog eller plantage ska stoppas.
15. Befintliga plantager med gran i nemoral zon och contortatall ska avvecklas.
16. Intensivskogsbruk med lägre lagkrav på naturvårdshänsyn än i övrigt skogsbruk ska inte förekomma.
17. Plantager får inte erkännas som en klimatåtgärd.
18. Begreppet skog ska omdefinieras så att det tydligt skiljs från plantager. Definitionen av skog och av hållbart brukande ska vara i linje med biologisk mångfaldskonventionens mål och principer, som även inkluderar lokalsamhällets rättigheter i främst Syd att hållbart bruka, kontrollera och förvalta skogar.

6. Skogen och klimatet

Halterna av olika gaser i atmosfären har kraftigt påverkats av människan. Utsläpp från förbränning av fossila bränslen står för den största påverkan, men förändrad markanvändning över hela jorden med storskalig avskogning har stark inverkan. Förhöjda halter av främst koldioxid, metan och kväveoxider (t ex lustgas) påverkar såväl klimatet som havets kemi och växternas livsbetingelser.

Klimatförändringarna påverkar skogsekosystemen, deras biologiska mångfald och andra ekosystemtjänster. Men skogarna har också en mycket stor betydelse för klimatet. Vegetationen och skogsmarken är centrala för kolets kretslopp, dels genom utbytet av koldioxid via fotosyntes och nedbrytning, dels genom att skogarna innehåller en stor del av världens kolförråd.

Skogen och skogsbruket påverkar klimatet

Det globala kolförrådet i vegetationen är 30 procent av allt kol i världens landekosystem. Markens kolförråd är flera gånger större än vegetationens. Minst 40 procent av världens markkol finns i boreala skogar där den absolut övervägande delen av kolet är bundet i marken. I tropiska skogar är en större andel av kolet bundet i vegetationen.

En uppenbar skillnad mellan naturskogar och brukade skogar är att i de senare tas stora delar av biomassan och därmed kolet ut ur systemet genom avverkning. Denna skillnad, samt vad det avverkade virket används till, är avgörande ur klimatsynpunkt.

Kolförrådet (per ytenhet) är större i naturliga skogar än i produktionsskogar som regelbundet avverkas. I en gammal naturskog i Sverige kan kolförrådet vara 3-4 gånger större än i våra brukade skogar. I naturskogen finns också mer kol i marken, eftersom förrådet fortsätter att byggas upp så länge skogen är ostörd. Idag ökar de svenska kolförråden främst i naturreservaten och andra skyddade områden. 70-90 procent av ökningen av de svenska skogarnas kollager i virkesförrådet under den närmaste 20-årsperioden beräknas ske i reservat och på annan mark undantagen från avverkning, dvs framför allt äldre skog. Effekten av kolsänkan per ytenhet är däremot större i medelålders produktionsskogar eftersom de växer snabbare. Totalt sett är produktionsskogen i Sverige en kolsänka eftersom tillväxten överstiger avverkningen, men om man räknar in den ökade avgången av växthusgaser som orsakas av skogsbruket blir den totala kolsänkan betydligt mindre.

Kalavverkning i boreal skog leder till ökad nedbrytning i marken. Koldioxid avges från hygget och effekten ökar vid markberedning. Det tar cirka 30 år innan den nya, växande skogen kompenserat för avgången av koldioxid. Även dikning leder till ökad avgång av växthusgaser.

Ett sätt att minska den svenska skogssektorns klimatpåverkan, åtminstone på kort och medellång sikt, vore att minska avverkningsvolymen. En sådan klimatoptimering måste emellertid inkludera att behovet av biobränsle för energiförsörjningen klaras. Substitution av fossila bränslen ger stor effekt, men en total förbättring förutsätter naturligtvis att de förnybara skogsbränslena verkligen ersätter kol, olja och fossilgas,

istället för att vara en del av en ökande total energianvändning. Ersättning av material, t ex genom att bygga mer i trä, kan också vara positivt, men effekten är begränsad. Idag är inlagringen marginell eller obefintlig, eftersom man river husen i samma takt som man bygger nya. Dock kan återbetalningstiden för de växthusgasutsläpp som sker vid skogsavverkning, vissa andra skötselåtgärder och förbränning variera kraftigt, vilket är en central faktor eftersom klimatproblematiken är akut.

Naturskyddsföreningen anser att

1. Skogen kan vara en del av lösningen på klimatproblemen, men det får inte motivera ett skogsbruk som undergräver livsmedelstryggheten och ekosystemens produktionsförmåga, minskar den biologiska mångfalden eller leder till svåra sociala konsekvenser.
2. Återbeskogning är en mycket angelägen åtgärd för att binda kol som tidigare var bunden i de nu nedhuggna skogarna. Detta ska genomföras med syfte att så långt som möjligt återskapa tidigare skogsekosystem.
3. Skogsbrukets effekter på klimatet på kort och lång sikt ska genomlysas grundligt.
4. Skogsindustrin ska minska sin klimatpåverkan i minst samma takt som de nationella utsläppen minskar, vilket för Sveriges del bör vara i riktning mot noll år 2030.
5. Avverkning av lövträd för biobränsleändamål är särskilt viktig att uppmärksamma och får inte komma i konflikt med möjligheterna att återskapa ett rikt skogslandskap. Det gäller också i skogar där naturvärdena i dag är små, men har en utvecklingspotential.
6. Uttag av skogsbränsle ska främst ske i form av rester från röjning och avverkning (grenar, ris och toppar mm) men också visst stamvirke kan vara försvarbart; stubbrytning ska inte förekomma och askåterföring är nödvändig för att inte utarma skogsmarken.
7. Energiskogsodlingar bör endast anläggas på nyligen nedlagda odlingsmarker och tidigare granplantager som saknar naturvärden. Odlingarna bör kombineras med glest spridda lövträd som får åldras och dö för att utveckla naturvärden.
8. Skogsbrukets kolsänka inte ska räknas in i nationella minskningsåtaganden eller ingå i system för handel med utsläppsrätter.
9. Andelen träprodukter som substitution för mer klimatpåverkande energislag och material ska öka och långlivade träprodukter ska prioriteras.

Klimatförändringarna påverkar skogen

Klimatförändringarna, men också annan påverkan till följd av atmosfärens ändrade gassammansättning, påverkar jordens ekosystem och mycket talar för en ökning av

naturkatastrofer som t ex torka, översvämningar och allvarliga stormar. Arternas utbredningsområden påverkas och förändras och den sammantagna effekten är mycket svår att förutsäga. Sannolikt kommer vissa arter att minska eller försvinna medan andra breder ut sig. Även förutsättningarna för skogsproduktion förändras sannolikt kraftigt.

En annan följd av klimatförändringarna är att en ökad frekvens av bränder, insektsangrepp och stormfällningar kan leda till att större delar av kolförråden i skogen frisätts. Denna risk ökar med tiden och ju större uppvärmningen blir. Detta kan drabba såväl produktionsskog som skogsreservat, i det förra fallet med stora ekonomiska konsekvenser. För reservatens del kan den biologiska mångfald, som är en av anledningarna till reservatet, skadas såväl i Sverige som i andra länder. Sammantaget kan detta betyda stora svårigheter att klara målen att bevara biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Naturvårdskartan kan komma att behöva ritas om i grunden.

Naturskyddsföreningen anser att

10. Forskningen för att utreda klimatförändringarnas effekter på skogens biologiska mångfald och ekosystemtjänster ska intensifieras.
11. Områdeskydd och återskapande av biologisk mångfald ska anpassas till kunskapen om klimatförändringar. Nätverket av skyddade områden behöver förätas och utökas, utöver vad som tidigare framkommit som resultat av naturvårdsbiologisk forskning.
12. För att minska riskerna förknippade med ett förändrat klimat bör en mångfald av trädslag och stor inomartsvariation eftersträvas i skogsbruket.

REDD och världens skogar

Avverkningen av skogar och förändrad markanvändning står för nästan en femtedel av den ökade mängden av koldioxid i atmosfären. Att minska avskogningen och öka arealen skog är oerhört viktigt. De tropiska skogarna har fått en framträdande roll i den globala klimatdebatten. Klimatkonventionens REDD-mekanism (Reducing Deforestation and Degradation of forests), som utretts under flera år och som etablerades vid COP 17 i Cancun 2010 i form av ett ramavtal, har potential för att främja minskad avskogning i tropiska skogar. REDD+ kan skapa möjligheter att utveckla ett hållbart nyttjande av skogen i Syd, men mekanismen får aldrig bli en ursäkt för industriländerna att inte snabbt minska sina egna utsläpp av växthusgaser, under perioden 1990-2020 med minst 50 procent.

För att nå en bestående minskning av avskogningen måste de bakomliggande orsakerna till avskogningen angripas. Länder i Syd måste få ekonomiskt stöd till skogsförvaltning så att de kan skapa möjligheter att utveckla ett hållbart skogsbruk. Detta kan inte enbart fokusera på kolförråd utan måste också värna biologisk mångfald och

ekosystem, och får inte driva på omvandling av skog till plantager. En starkt fattigdomsbekämpning är i flera fall en förutsättning för minskad avskogning.

Naturskyddsföreningen anser att

Sveriges agerande i de internationella klimatförhandlingarna måste utgå från följande riktlinjer:

13. Sverige och EU ska verka för bindande och verifierbara riktlinjer som säkerställer skydd av biologisk mångfald och andra ekosystemtjänster, respekt för skogsfolkens rättigheter och deltagande, samt en rättvis fördelning av intäkterna från REDD+.
14. Sverige och EU ska motarbeta att REDD+ knyts till handeln med utsläppsrätter eller på andra sätt används för att uppfylla industriländernas åtaganden om att minska sina utsläpp. I stället bör REDD+ vara ett fondfinansierat system som har minskad avskogning som huvudmål, kombinerat med relaterade prioriteringar om skydd av biologisk mångfald och lokal utveckling.
15. Sverige ska, i enlighet med kraven på samstämmighet i Sveriges politik för global utveckling, verka för att REDD+ präglas av ett rättighetsperspektiv och hänsyn till fattiga människors behov.

7. Konsumtion

Konsumenter ska inte behöva bidra till sociala problem eller miljöproblem när de köper skogsprodukter. Därför vilar ett ansvar på marknadens aktörer, som producenter, importörer och återförsäljare, att se till att produkterna inte bidrar till utarmning av den biologiska mångfalden eller inkräktar på lokalbefolkningens eller urfolkens rättigheter att långsiktigt nyttja de skogliga resurserna.

Papperskonsumtion ökar belastningen på klimatet

Den växande skogen binder kol, vilket ibland används som argument för att skogsbruk är bra för klimatet. Tyvärr stämmer inte denna bild särskilt väl. Skogsbruk och skogsindustri innebär framför allt, för atmosfären, en cirkulation av kol och koldioxid. I den mån skogens produkter ersätter fossila bränslen och material har de en positiv effekt, som dock måste vägas mot behovet av att skydda skog, både för att motverka klimatförändringarna och av andra skäl.

Pappersprodukter belastar miljön på flera sätt. Först genom den energi som går åt vid tillverkning och transporter, sedan genom att kolet i papperet i de flesta fall frigörs inom några månader eller år. Genom återvinning eller eldning av papper när det använts blir belastningen på klimatet mindre, om det ersätter fossila bränslen eller material. Deponi av papper, som sker i många länder, är mycket negativ eftersom växthusgasen metan då bildas i stora mängder. Både för klimatets och den biologiska mångfaldens skull måste vår papperskonsumtion minska radikalt.

Långlivade träprodukter som t ex trähus har en bättre inverkan på klimatet, eftersom kolet är bundet i produkten under lång tid. Men bara en mindre del av produktionen går till detta slags produkter och den samlade effekten är därför liten.

Palmolja

Palmolja är, näst efter soja, världens mest producerade och konsumerade olja. Det är också en av världens mest produktiva oljegrödor med tio gånger högre avkastning än soja. Den storskaliga produktionen bidrar emellertid till omfattande negativa ekologiska och sociala konsekvenser. Framför allt är det expansionstakten och de totalt landskapsomdanande plantagerna som gör att en restaurering tillbaka till produktiv jord- och skogsmark är mycket svår eller omöjlig inom överskådlig tid.

Jordbruksmark som tas i anspråk ersätter böndernas jordbruksproduktion vilket i sin tur leder till att människor i allt högre grad blir beroende av en gröda och dess marknadsvärde. Samtidigt minskar den totala arealen för livsmedelsproduktion vilket skapar en lokal och nationell osäkerhet beträffande livsmedelsförsörjning.

Naturskyddsföreningen anser att

1. Papperskonsumtionen ska minska till en hållbar nivå i länder som idag har en överkonsumtion, t ex Sverige.
2. Bättre ekonomiska styrmedel behövs i den svenska skogssektorn. En avgift ska införas i skogsbruksledet eller i produktledet, bl a för att motverka överkonsumtion. Intäkterna ska delvis användas för att gynna skogens biologiska mångfald.
3. Möbel- och trävarubranschen ska ställa krav på sina leverantörer så att virket kommer från ett skogsbruk som är ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbart. Detta ska vara verifierat av en oberoende part.
4. Certifiering av palmolja är nödvändig. Dagens system (enligt RSPO) är inte tillräckligt, men ska tills vidare utgöra en miniminivå för palmoljeproduktionens uppfyllande av miljö- och sociala krav. En hållbar palmoljeproduktion ska bygga på diversifierade, kemikaliefria metoder där landskapet ses som en helhet och biologisk mångfald värnas.

Ordlista

Boreal skog: En vegetationszon som tillhör det norra barrskogsbältet, taigan. Omfattar Sverige norr om den biologiska norrlandsgränsen (i höjd med Bergslagen), dvs större delen av landets skogar.

Boreonemoral skog: En vegetationszon mellan nemoral och boreal skog, omfattar i Sverige större delen av Götaland och delar av Svealand.

Ekologiskt landskap: Planeringsenhet, avgränsas av markinnehav samt naturliga faktorer som t ex vattendelare. Används i den skogliga naturvårdsplaneringen, framför allt av större skogsägare i Sverige.

Exoter, exotiska trädslag: se främmande trädslag

Ekosystemtjänster: se förklaring i texten avsnitt Skogens värden (2)

Fjällnära naturvårdsgränsen: Kallas ofta bara ”naturvårdsgränsen”. Av Naturskyddsföreningen framtagen gräns för sammanhängande, skyddsvärd skog i det fjällnära området. Numera etablerad genom att den ingår i certifieringsstandarden. Skiljer sig från gränsen för fjällnära skog (se detta ord).

Fjällnära skog: Skog närmast fjällkedjan, som ofta är lågproduktiv men uppfyller lagens krav om produktiv skogsmark. Tillstånd krävs för att avverka fjällnära skog. Definieras av Skogsstyrelsen – till skillnad från ”fjällnära naturvårdsgränsen”, se detta ord

Främmande trädslag: Trädart som inte förekommer naturligt i landet, men har införts av människan, till exempel *Pinus contorta*, contortall.

Hyggesfritt skogsbruk: Sammanfattande term för system för skogsskötsel som låter skogsmarken vara kontinuerligt beskogad genom olika former av selektiv avverkning. Kallades tidigare kontinuitetsskogsbruk.

Industriskog: se förklaring i texten avsnitt Plantage- och intensivskogsbruk (5.3)

Impediment: Skogligt impediment, område som inte uppfyller tillväxtkravet för produktiv skogsmark, se detta ord.

Kalhygge: Hygge, område efter slutavverkning inom trakthyggesbruk (se detta ord).

Kolförråd: Den mängd kol som lagras i ett visst system, till exempel i den växande skogen eller i skogsmarken. Genom flöden av kol från eller till förråden förändras deras storlek över tid.

Kolkälla: Ett system som avger mer kol till atmosfären än det tar upp (förrådet minskar).

Kolsänka: Ett system som tar upp mer kol ur atmosfären än det avger (förrådet ökar).

Konventionen för biologisk mångfald (CBD): FN-fördrag som syftar till ett bevarande och hållbart nyttjande av den biologiska mångfalden. Kallas även Rio-konventionen då den antogs vid FN:s stora miljökonferens i Rio de Janeiro 1992. Undertecknad av flertalet av världens länder (168).

Lokalbefolkning: Människor som bor i eller i närheten av skogsområden och är beroende av skogens resurser som timmer och icke-timmerprodukter samt förvaltare av biologisk mångfald. Lokalbefolkningen i eller i skogsområdets närhet påverkas också av beslut som rör skogsförvaltning.

Nagoya-avtalet: Avtal som ingicks under det tionde partsmötet inom FN:s konvention för biologisk mångfald (se detta ord). Överenskommelsen går bland annat ut på att 17 procent av jordens landområden, och 10 procent av dess havsområden ska skyddas, med god geografisk och ekologisk spridning.

Naturskog: Skog som har många av urskogens (se detta ord) kvaliteter, men som inte möter definitionen av urskog. Används ibland om all skog som förnygrats på naturlig väg (vilket inte alltid innebär att den har särskilda naturvärden).

Nemoral skog: En vegetationszon som tillhör den mellaneuropeiska lövskogsregionen. Omfattar i Sverige stora delar av de sydligaste landskapen. Definieras ofta av granens naturliga sydgräns.

Nyckelbiotop: En nyckelbiotop är ett skogsområde med en speciell naturtyp som har stor betydelse för skogens flora och fauna. Den har också förutsättningar att hysa hotade och rödlistade arter.

Plantage : se förklaring i texten avsnitt Plantage- och intensivskogsbruk (5.3)

Produktionsskog: Här: skog som inte är undantagen från skogsbruk genom någon form av legalt eller frivilligt, väl dokumenterat, skydd. Hit hör alltså även skog som behöver skydd mot avverkning men inte har det.

Produktiv skogsmark: Skogsmark som enligt vedertagna bedömningsgrunder kan producera i genomsnitt minst en kubikmeter virke per hektar och år.

Proviens: Härkomst, i detta fall av ett trädslag. Förflyttning från ursprungsorten till skogsodlingsplatsen innebär en påverkan på skogens genetiska mångfald. Gäller samma art (främst gran och tall) men med skilda genetiska egenskaper. Proviensförflyttning sker i stor utsträckning i det svenska skogsbruket eftersom det anses vara gynnsamt för tillväxten och andra produktionsaspekter. I Sverige används ofta fröer och plantor från östra Europa samt förflyttning från södra till norra delen av landet.

REDD: Reducing emissions from deforestation and forest degradation. Papua Nya Guinea och Costa Rica, representanter för Koalitionen för regnskogsländer, föreslog 2005 att möjligheten till ersättning även för åtgärder för att minska avskogningen och utarmning av skog i utvecklingsländer skulle undersökas. Flera olika förslag till lösningar har diskuterats vilka gått under benämningen REDD. På Klimatkonventionens möte i Bali 2007 fattades det beslut som gjorde att REDD officiellt kom upp på agendan för klimatförhandlingarna i Köpenhamn.

REDD +: REDD+ innebär att, förutom åtgärder mot avskogning och utarmning, också skydd av skogar, hållbar förvaltning av desamma och förstärkning av skogars kollager ska inkluderas.

REDD och fondfinansierat system: Istället för att knyta REDD till handeln med utsläppsrätter vilket kan äventyra klimatnyttan med REDD förordar Naturskyddsföreningen ett fondbaserat system. Finansiering för en sådan fond, under Klimatkonventionens ledning, bör ske dels genom anslag från industriländerna, dels från nya källor som exempelvis intäkter från auktionering av de utsläppsrätter som hittills tilldelats industriländerna och deras företag utan kostnad. Andra möjligheter är avgifter på internationella flygresor eller annan koldioxidskatt.

Rekreativ inriktad skötsel: Skogskötselmetoder som bevarar, vårdar och utvecklar friluftslivs-, kultur- och sociala naturvärden.

Rättighetsbaserat: Utgår från FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och innebär de fyra principerna icke-diskriminering, deltagande, öppenhet och insyn samt ansvarstagande och ansvarsutkrävande.

Rödlista: Redovisning av arternas risk att dö ut från ett område, t.ex. ett land. Arterna kategoriseras utifrån utdöenderisken, från NT (nära hotad) till CR (akut hotad). Sveriges rödlista tas fram av Artdatabanken. Listan baseras på de internationellt vedertagna kriterierna från Internationella Naturvårdsunionen (IUCN).

Syd: Utvecklingsländer, dvs länder i södra delen av hemisfären, Australien, Nya Zeeland och Japan undantaget.

Trakthyggesbruk: Skogen sköts så att den får enhetliga bestånd. Det innebär att man avverkar så gott som alla träd på en yta som sedan planteras med nya träd. På det sättet blir den nya skogen likåldrig och de olika bestånden får en enhetlig skötsel.

Tätortsnära skog: Skog som helt eller till större delen ligger inom eller högst tre kilometer från en tätort. I områden där det råder brist på tätortsnära skog innefattas även skog som ligger längre bort än tre kilometer (Naturskyddsföreningens definition, en officiell svensk def saknas).

UNDRIP: United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples (september 2007). Deklarationen erkänner urfolkens särskilda ställning och ger minimistandard för deras överlevnad, värdighet och välmående.

Urfolk: Enligt FN-organet Working Group on Indigenous Populations, är definitionen av urfolk de som är ättlingar till dem som bebott ett land eller ett geografiskt område, territorium, vid tidpunkten då människor med en annan kultur eller annat etniskt ursprung anlände, vilka senare genom erövring, ockupation, bosättning eller på annat sätt blev den dominerande gruppen. De anser sig skilda från den övriga befolkningen som nu lever i territoriet och behåller och utvecklar såväl territorium som etnisk identitet och överför till framtida generationer.

Virkesförråd: Mängden stamved i ett skogsbestånd. Mäts vanligen i m³sk (skogskubikmeter).

Återbetalningstid (i klimatsammanhang): Den tid det (teoretiskt) tar innan koldioxidutsläpp från biobränsle återförs till vegetationen. Biobränsle tillför vid förbränning inget ytterligare kol till biosfären, till skillnad från fossila bränslen. De koldioxidutsläpp som sker har tagits upp under biomassans tillväxt och leder således inte till förändrad kolbalans på lång sikt. Återbetalningstiden varierar dock kraftigt.

Naturskyddsföreningen

Ge oss kraft
att förändra
Pg.90 1909-2

Naturskyddsföreningen. Box 4625, 11691 Stockholm.
Tel 08-702 65 00. info@naturskyddsforeningen.se

Naturskyddsföreningen är en ideell miljöorganisation med kraft att förändra. Vi sprider kunskap, kartlägger miljöhot, skapar lösningar samt påverkar politiker och myndigheter såväl nationellt som internationellt. Föreningen har ca 190 000 medlemmar och finns i lokalföreningar och länsförbund över hela landet.

Vi står bakom världens tuffaste miljömärkning
Bra Miljöval.

www.naturskyddsforeningen.se

Bra Miljöval